

Leoš Janaček (1854-1928): KATJA KABANOVA šele drugič v zgodovini tega glasbenega gledališča

Potem, ko je Janačkova *Katja Kabanova* kot vrhunec tretjega skladateljevega ustvarjalnega obdobja (1918-1928) doživela krstno izvedbo v Brnu (1921; komponirana 1919-1921), je prišla na enega od osrednjih evropskih glasbenih odrov na Dunaj prvič šele v letu 1974; in zdaj (17. junija 2011) komaj drugič. Zakaj? Kljub temu, da je njen avtor najbolj poglobil svoj glasbeni izraz, je tokrat napisal psihološko realistično opero. Vsekakor gre za delo, ki na Dunaju v okviru repertoarnega sporeda verjetno nima kaj iskati. Tudi zato so delo po premieri vse do konca meseca izvedli »le še« štirikrat! Pa še to zato, ker je šlo za debut celotnega solističnega pevskega ansambla, ki ga je skupaj z gledališko ekipo, zborom in orkestrom povezal in podpisal sam šef dirigent *Dunajske državne opere (DDO)* **Franz Welser Möst**.

Delo je dramaturško zasnovano po libretu *Nevihita* ruskega pisatelja Aleksandra Nikolajeviča Ostrovskega. Ker je imel skladatelj že dotlej slabe izkušnje z libretisti, ga je za to opero napisal kar sam. Drama prinaša slovansko mehko, čustveno globino in pretresljivost, nadgradil pa jo je Janaček oziroma jo nadigral z »dodano (glasbeno) vrednostjo« s svojim tradicionalnim realizmom. Kompletno in kompleksno je pretrgal v svojem opusu – v tem opernem delu pa še najbolj – s tradicijo češke romantike in njenima predstavnikoma kot sta bila npr.

B. Smetana in A. Dvořák. Kljub neke vrste vrhuncu (operne) ustvarjalnosti v *Katji Kabanovi*, mu ta ni prinesla svetovne slave. Ostala je v senci preostalih Janačkovih del, kot sta operi *Iz mrtvega doma* in *Jenufa*, na orkestralnem področju pa še *Sinfonietta*. In zakaj potem *Katja Kabanova* zdaj na Dunaju? Zato, ker so imeli v vrsti prek 200-članskega solističnega pevskega ansambla na razpolago zasedbo, ki so ji lahko za njihov posamični in skupni debut ponudili prav *Katjo Kabanovo*; tudi zato, ker predstavlja nov in ne tradicionalni, ne repertoarni izziv njihovemu dirigentu F. Welserju Möstu. Če nič drugega, zagotovo število vseh ponovitev (le 4!) pomeni neke vrste realizem znotraj tako ugledne in velike glasbeno gledališke hiše, kot je v tem primeru DDO. Janaček je že libreto strnil iz petih dejanj literarne predloge drame *Nevihita* na tri. S tem pa je avtor zgostil emocionalno jedro zgodbe z izpustitvijo dokumentarnih in obrobnih prizorov in s skrajšavo ostalih. Drama se godi ok. leta 1840 v mestu Kalinovo ob Volgi. Glede na izpeljano besedilo so tudi dunajsko premiero postavili v tri povsem neprekinjena dejanja, tako da predstava teče strnjeno, tekoče, povezujoče; brez odmora se tako še vsako od treh dejanj razdeli na vsega skupaj šest slik, kar vse pa je na Dunaju zagotovo že sad sodobne (odrske) tehnike in tehnologije, ki vse to omogoča. Brez kakršnekoli scenske okrnitve, z naravnost bogato odrsko postavitvijo se je pred nami odvila zgodba z vsem realističnim

in liričnim (glasbenim) bogastvom v izvorni češčini. Kot pa se za vsa velika svetovna gledališča – in kar nedvomno DDO je – spodobi, smo lahko s sodobno tehniko spremljali prevod libreta v nemški in angleški jezik, vsak na svojem stolu in vsak s svojim zaslonom ter izborom jezika (ali pa tudi ne?). Zanosne pevske loke, kot smo jih tokrat slišali v izvedbi vsega skupaj le deset (solističnih) pevk in pevcev, poznamo pri Janačku le še v njegovi *Jenufi*. Lirika in dramatika se nenehno izmenjujeta, kajti *Katja Kabanova* se odlikuje z viharo silo čutne strasti. Vanjo so zdaj bolj, zdaj manj posegli še posebej izpostavljeni solisti in solistke: basist **Wolfgang Bankl** (Savel Prokofjevič Dikoj, trgovec), tenorist **Klaus Florian Voght** (Boris Grigorjevič, Dikojev nečak), altistka **Deborah Polaski** (Marija Ignjatevna Kabanova, bogata trgovčeva vdova), tenorist **Marian Talaba** (Tihon Ivanič Kabanov, njen sin), sopranistka **Janice Watson** (Katarina/Katja, njegova žena), tenorist **Norbert Ernst** (Vanja

Kudrjaš, učitelj), mezzosopranistka **Stephanie Houtzeel** (Varvara/Barbara, rejenka pri Kabanovih), baritonist **Marcus Pelz** (Kuligin, Kudrjašev prijatelj), mezzosopranistki **Juliette Mars** in **Donna Ellen** (služabnici Glaša in Fekluša), v vlogi dveh statistov (moža in žene) pa še **Oleg Zalytskiy** in **Isabel Leibnitz**. Kar nekaj med njimi je v svojih CV označenih s KS (= »Kammersänger, tj. komorni pevec), od njih pa je le D. Polaski stara znanka znamenitega *Wagnerjevega festivala* v Bayreuthu. (Mešani) Zbor (zborovodja **Thomas Lang**) je nastopil v vlogi meščanov in meščank. Pevski dosežki vseh navedenih so bili bolj povprečni kot ne, kar pa je zagotovo kakovost takega gledališča. Med seboj so bili zlasti kar najbolj izenačeni in »slabe-ga« pevca ali pevke med njimi nismo ne slišali ne videli. To vse je glavna poanta te ocene. Kajti v takem gledališču, kot je DDO, operne in baletne predstave tudi gledamo. Za to pa so poskrbeli enakovredno z dosežki (odličnega) dirigenta F. Welserja Mösta še njegovi odrski partnerji kot so npr. režiser **André Engel** in njegova pomočnica **Ruth Orthmann**, scenograf **Nicky Rieti**, **Chantal de la Coste** (kostumografija), **André Diot** in **Susanne Auffermann** (razsvetljava) in **Dominique Muller** (dramaturgija). Lahko bi rekli, da je šlo za zelo uigrano odrsko in glasbeno ekipo, marsikdaj pa je na račun glasbe in pevskih dosežkov enakovredno vlogo odigrala celotna scena, ki je bila smiselno zelo posrečena in za veliki oder zmanjšana. Glasbeno je opera izzvenela komorno, navkljub velikemu orkestru pa zato z dokaj zmanjšanim ali skoraj mizanscensko uporabljenim zborom. Celotna predstava je bila adekvatna refleksija tako drame (libreto) kot glasbe.

Predstava je tekla in stekla, kljub temu da so npr. že pri *uverturi* oziroma prvih taktih celotne predstave *Katje Kabanove* vse tri (sordinirane) pozavne s timpani intonacijsko negotovo uvedle celotno predstavo, ki je ni več kot za dobro uro in pol. Kljub temu je bilo slišati in videti odlične kreacije dirigenta pri nekaterih uvodih, med- in poigrah, kajti (dunajski operni) orkester, ki je neke vrste »pripravnica« ali »druga liga« slovitih *Dunajskih filharmonikov*, v marsikaterem drugem delu ni imel težav: tukaj je zagotovo treba izpostaviti odlična godala (s kar šestimi kontrabasi), srce in dušo vsakega orkestra - zlasti še omenjenega - in pa (solo) tubista.

